İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

Maliye Çalışmaları Dergisi
Journal of Public Finance Studies,
JPFS 2025

https://doi.org/10.26650/mcd2025-1685839

Başvuru | Submitted 28.04.2025
Revizyon Talebi | Revision Requested 15.06.2025
Son Revizyon | Last Revision Received 30.06.2025
Kabul | Accepted 03.07.2025
Online Yayın | Published Online 21.07.2025

Maliye Çalışmaları Dergisi
Journal of Public Finance Studies

Derleme Makale | Review Article

Açık Erişim | Open Access

# ÖTV ve Günah Vergileri Üzerine Mali Politikaların Etkileri ve Toplum Üzerindeki Sonuçları

## The Impacts of Fiscal Policies on Special Consumption Tax (ÖTV) and Sin Taxes, and Their Societal Consequences

Murat Batı [1] & Turgay Bozoğlu [2]

[1] Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ali Fuad Başgil Hukuk Fakültesi Mali Hukuk Ana Bilim Dalı. Samsun, Türkiye
[2] Ankara Türkiye

**Öz**

Modern ekonomilerde vergi politikaları, devletlerin mali yapısının güçlendirilmesi, makroekonomik istikrarın sağlanması, gelir adaletinin korunması ve toplumsal refahın artırılması açısından kritik öneme sahiptir. Türkiye'de 2024 yılı itibarıyla toplanan vergi gelirlerinin yaklaşık %85'i kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılmakta olup, bu durum vergi politikalarının kamu bütçesi üzerindeki etkisini artırmaktadır. Bu bağlamda, Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ve günah vergileri hem devlet bütçesinin desteklenmesi hem de toplum sağlığının korunması amacıyla kullanılan stratejik mali araçlar arasında yer almaktadır. ÖTV esas olarak lüks tüketim mallarına yönelik uygulanırken, günah vergileri toplum sağlığına zarar veren ürünlerin, özellikle alkol ve tütün mamullerinin tüketimini azaltmayı hedeflemektedir. 2024 yılı verilerine göre, Türkiye'de alkol tüketiminde %5, tütün tüketiminde ise %10 oranında bir azalma gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, dolaylı vergilendirmenin, doğası gereği, düşük gelirli kesimler üzerinde daha büyük bir mali yük oluşturduğu ve gelir dağılımı adaletsizliğini artırabileceği görülmektedir. Bu çalışmada, ÖTV ve günah vergilerinin ekonomik büyüme, üretim, istihdam, tüketim kalıpları ve gelir dağılımı üzerindeki etkileri kapsamlı şekilde analiz edilmiştir. Ayrıca, vergi politikalarının anayasal ilkeler doğrultusunda değerlendirilmesi ve daha adil, dengeli ve sürdürülebilir bir vergi yapısının tesis edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

**Abstract**

In modern economies, tax policies are critically important for strengthening fiscal structures, ensuring macroeconomic stability, protecting income equality, and enhancing social welfare. As of 2024, approximately 85% of Turkey's tax revenues are allocated to financing public services, highlighting the growing impact of tax policies on the national budget. Within this framework, Special Consumption Taxes (ÖTV) and sin taxes serve as strategic fiscal tools employed to both support the state budget and protect public health. ÖTV is primarily applied to luxury consumption goods, whereas sin taxes target products harmful to public health, particularly alcohol and tobacco. According to 2024 data, alcohol consumption in Turkey decreased by 5%, and tobacco consumption dropped by 10%. However, due to the inherent nature of indirect taxation, these taxes tend to impose a heavier financial burden on low-income groups and may exacerbate income inequality. This study comprehensively analyzes the impacts of ÖTV and sin taxes on economic growth, production, employment, consumption patterns, and income distribution. Furthermore, it emphasizes the necessity of evaluating tax policies within the framework of constitutional principles and underlines the importance of establishing a fairer, more balanced, and sustainable taxation system.

**Anahtar Kelimeler** Vergi Politikaları · Özel tüketim vergisi · Günah vergileri · Ekonomik etkiler · Sosyal etkiler.

Atıf | Citation: Batı, M. & Bozoğlu, T. (2025). ÖTV ve günah vergileri üzerine mali politikaların etkileri ve toplum üzerindeki sonuçları. *Maliye Çalışmaları Dergisi–Journal of Public Finance Studies*, Advance Online Publication. https://doi.org/10.26650/mcd2025-1685839

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.
2025. Batı, M. & Bozoğlu, T.

Sorumlu Yazar | Corresponding author: Murat Batı murat.bati@omu.edu.tr

**Keywords** Tax Policies · Special Consumption Tax · Sin Taxes · Economic Impacts · Social Impacts.

**JEL Sınıflaması** H20 · K34
**JEL Classification** H20 · K34

## Extended Summary

In modern economies, fiscal policies are designed not only to achieve economic growth goals but also to support income distribution justice and social welfare. The effective financing of public expenditures, ensuring sustainable economic growth, and maintaining macroeconomic stability cannot be achieved without an efficient tax system. In this context, tax policies occupy a central position in the relationship between the state, individuals, and businesses.

In Turkey, indirect taxes constitute a large portion of public revenues, and within this framework, Special Consumption Tax (SCT) and sin taxes serve both to maintain budgetary balance and to achieve social policy goals. Although SCT and sin taxes are designed to restrict the consumption of certain products and reduce societal harm, they also ensure the sustainability of public revenues. However, the structure and effects of these taxes require in-depth examination regarding income equality, public health, consumption behaviors, and constitutional principles. The aim of this study is to analyze the economic and social impacts of SCT and sin taxes in Turkey and to propose solutions for a fairer and more sustainable tax system.

Fiscal policies are among the most important tools used by states to achieve their economic and social objectives. Through these policies, governments promote economic growth, increase employment, ensure price stability, and attempt to reduce income inequalities. Tax policy is the most effective component of fiscal policies. By collecting taxes, governments not only finance public expenditures but also have the power to influence the economic behaviors of individuals and businesses. In Turkey, fiscal policies have been heavily based on indirect taxes, especially since the 2000s. This has expanded the tax base but has also created problems related to income distribution fairness. To ensure efficiency in public finance and income justice, a balance between direct and indirect taxes is essential. Especially taxes like the Special Consumption Tax (SCT) increase government revenues while also creating regulatory effects on consumer behavior. Therefore, the ability of fiscal policies to ensure both budget discipline and social welfare depends directly on the design and effectiveness of the tax system. A tax system that is fair, efficient, and sustainable ensures that all segments of society benefit equally from public services and strengthens social stability.

Special Consumption Tax (SCT) is a type of indirect tax typically imposed on luxury goods, environmentally harmful products, or items considered risky to public health. In Turkey, products subject to SCT include motor vehicles, fuel products, tobacco products, alcoholic beverages, durable consumer goods, and cosmetic products. The primary purpose of SCT is to both increase public revenues and influence societal consumption patterns. This tax functions not only as a fiscal tool but also as an effective instrument for implementing social and environmental policies. Similarly, sin taxes are applied to discourage the consumption of products and services considered harmful to public health or social structures. Although the term “sin tax” is not officially used in Turkey, high SCT rates on tobacco and alcohol products fulfill this function.

The fundamental rationale behind sin taxes is to steer individuals away from unhealthy and harmful habits and to offset the health and social costs caused by such products. These types of taxes work in line with behavioral economics, influencing consumption decisions through price mechanisms. However, determining which products should be taxed and setting appropriate tax rates are critical public policy debates.

The historical development of Turkey’s tax system has had significant impacts on both public finance and social structure. The modern application of SCT began with the enactment of the Special Consumption Tax Law No. 4760 in 2002.

This law aimed to consolidate previously various indirect taxes under a single framework and to harmonize Turkish legislation with European Union standards. However, the products subject to SCT had been part of state taxation practices since the Ottoman era. Throughout history, taxes on tobacco, alcohol, and luxury goods served as important sources of income. In the Ottoman Empire, taxes on products such as tobacco and alcoholic beverages were often collected through the tax farming system (iltizam) and were critical for financing high expenditure periods like wars.

During the Republican period, indirect taxes gained importance as the tax system was restructured, and consumption taxes enacted in the 1950s laid the foundations for SCT. After the 1980s, under the influence of neoliberal policies, the scope of consumption taxes expanded, culminating in the institutionalization of the current SCT structure during the 2000s. The increasing need for fast-collectible revenues due to budget deficits further strengthened the importance of SCT. Thus, the historical development of SCT and sin taxes reflects not only a fiscal transformation but also the evolving social functions of the tax system over time.

The economic impacts of tax policies are particularly evident in the areas of growth, production, and employment. Indirect taxes such as SCT and sin taxes contribute directly to government revenues while indirectly shaping the economic structure. These taxes increase the prices of targeted goods and services, thereby reducing consumer demand. This reduction in demand can lead to a contraction in production and consequently, a decline in employment within the affected sectors.

In Turkey, high taxes on the alcohol and tobacco sectors have reduced production volumes and, at times, encouraged informal production. However, if tax revenues are effectively allocated to sectors such as health, education, and infrastructure investments, they can have employment-boosting effects. Thus, the economic effects of taxes are not unidirectional; they can have both constricting and expanding influences. Furthermore, high taxation policies also affect investor confidence, potentially discouraging new investment decisions in some sectors. Therefore, when setting the rates for indirect taxes, not only budgetary goals but also economic balance, sectoral sensitivities, and long-term development policies must be taken into consideration.

SCT and sin taxes have not only economic but also significant social consequences. These taxes have the power to influence consumer behavior, particularly serving as a deterrent against the consumption of harmful products. In Turkey, the high taxes on alcohol and tobacco products have significantly increased prices, leading to a noticeable reduction in consumption. Research as of 2024 indicates a 5% decrease in alcohol consumption and a 10% decrease in tobacco consumption. This decline demonstrates the direct impact of tax policies on public health. Additionally, public awareness against harmful habits has increased, and economic barriers have made it harder for especially the younger population to access these products. However, these policies also bring adverse effects: low-income individuals bear a disproportionate burden, dedicating a larger share of their income to taxes, which deepens social inequality. Moreover, some consumers resort to the informal market to avoid taxes, creating new threats to public health through the consumption of unregulated and unsafe products. Thus, the design of such taxes should combine both behavioral and justice-oriented approaches. On the other hand, media campaigns are used to complement tax policies and help disseminate public health messages. The success of these policies relies not only on the price mechanism but also on the level of public awareness.

One of the fundamental goals of tax systems is to ensure fair income distribution within society. However, by their very nature, indirect taxes can negatively affect income equality. SCT and sin taxes are applied uniformly across all income groups, meaning that low-income individuals allocate a larger proportion of their income to these taxes. Thus, these taxes reduce the purchasing power of low-income groups while exerting relatively less pressure on the wealthy. In Turkey, particularly the high taxes on commonly consumed goods like tobacco and alcohol disproportionately affect the lower-income segments, exacerbating economic inequality and presenting a picture that contradicts the principle of social justice. Moreover, these groups are often disadvantaged in accessing healthcare services, facing both financial and physical health vulnerabilities. It is crucial that tax policies do not contradict the constitutional principles of equality and fiscal capacity. In this regard, indirect taxes must be structured more fairly, and compensatory mechanisms should be implemented for disadvantaged groups. Tools such as social assistance programs, tax refunds, and subsidies can help achieve this balance.

Tax policies are not merely economic instruments; they are also public practices that must be shaped within constitutional boundaries. Article 73 of the Constitution of the Republic of Turkey stipulates that everyone is obligated to pay taxes in proportion to their financial capacity and emphasizes that a fair tax system is a constitutional necessity. Thus, principles of equality and justice must be observed in taxation, and individuals' economic freedoms should not be disproportionately restricted. Since SCT and sin taxes target certain products and consumption patterns, they carry a risk of creating indirect discrimination against particular individuals or groups. Applying excessively high rates can conflict with fundamental constitutional rights such as property rights, economic freedoms, and the right to life. Furthermore, the principle of proportionality must be respected in taxation; the burden imposed must be proportional to the public benefit sought and should not unnecessarily harm individuals. At this point, the decisions and jurisprudence of the Constitutional Court provide important precedents for the constitutional review of tax

policies. Judicial oversight acts as a mechanism protecting individual rights against the unlimited discretionary power of the executive. During constitutional review, not only the subject and rate of taxation but also the manner of its application must be considered. Particularly when tax decisions directly affect individuals' economic lives, they must be limited and justified by public interest. Ultimately, the legality of tax policies concerns not only compliance with the law but also alignment with constitutional values. In this context, SCT and sin taxes must be designed and implemented in accordance with the principle of the rule of law. A tax regime that disregards constitutional principles can damage social peace and erode citizens' trust in the state.

This study comprehensively examined the economic, social, and constitutional impacts of the Special Consumption Tax (SCT) and sin taxes in Turkey. Findings show that while these taxes effectively strengthen the state's financial power, they also have the potential to deepen social inequalities. Especially the structure of indirect taxes creates a disproportionate burden on low-income individuals, harming income justice and weakening sustainability both economically and socially. This situation reveals that tax policies must prioritize not only fiscal efficiency but also social justice. While taxation of alcohol and tobacco products yields positive outcomes for public health, it also entails some negative side effects. Although price increases resulting from taxation can reduce consumption, they can simultaneously promote informal and unregulated production and consumption behaviors. Thus, pricing policies should be implemented together with effective enforcement mechanisms and public awareness campaigns. Additionally, differentiated tax rates that do not obstruct access to essential goods for low-income individuals should be considered. At the constitutional level, taxation must comply with the principles of equality, proportionality, and the rule of law. The legitimacy of taxes depends not only on a legal basis but also on their harmony with constitutionally protected rights and freedoms. Therefore, practices that restrict individuals' economic freedoms through high-rate indirect taxes must be subject to constitutional review.

The main policy recommendations proposed in this context are as follows:

1. Develop income-sensitive taxation models.Compensatory mechanisms (such as tax refunds or direct support) should be implemented for low-income groups.
2. When determining tax rates, both public health objectives and income distribution impacts must be considered. Rates that discourage harmful consumption without imposing excessive burdens should be preferred.
3. Strengthen audit capacity to combat the informal economy effectively, focusing particularly on cross-border trade and smuggling.
4. Enhance public awareness by transparently explaining the rationale and objectives of tax policies, thus reinforcing social legitimacy.
5. Ensure that tax practices conflicting with constitutional principles remain open to judicial review, and implement reforms based on Constitutional Court rulings. Judicial oversight should be strengthened to prevent arbitrary tax practices.

In conclusion, although SCT and sin taxes are indispensable tools within modern tax systems, they must be designed in a manner that is fair, effective, and enjoys strong social legitimacy. In shaping Turkey's future tax reforms, a comprehensive perspective that balances fiscal sustainability with social cohesion is urgently needed.

Tax policies should serve not only to close budget deficits but also to strengthen social welfare and individuals' economic freedoms. Policies developed for this purpose must be aligned with constitutional values, based on scientific data, and supported by structures that prioritize social participation.

## ÖTV ve Günah Vergileri Üzerine Mali Politikaların Etkileri ve Toplum Üzerindeki Sonuçları

Modern ekonomilerin vergi politikaları, devletlerin mali yapısını güçlendirme ve toplumsal refahı artırma amacıyla kritik bir rol üstlenmektedir. 2024 yılına ilişkin veriler, Türkiye'deki toplam vergi gelirlerinin kamu gelirlerinin yaklaşık %85'ini[1] oluşturduğunu ortaya koymakta ve bu durum, kamu hizmetlerinin

[1]2024 yılı bütçe gerçekleşmeleri neticesinde bütçe gelirleri 8.670.863.000 TL ve toplam vergi gelirleri ise 7.304.863.000 TL'dir. (https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/23/2025/01/2024-Aralik-Aylik-Butce-Gerceklesme-Raporu.pdf)

finansmanı açısından büyük önem arz etmektedir. Vergi politikaları, devlet bütçesini dengelemesinin ötesinde, ekonomik ve sosyal analizler yaparak toplumun refah düzeyine önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu çerçevede, farklı vergi türlerinin toplumsal etkileri kapsamlı bir şekilde değerlendirilmelidir. Türkiye'de uygulanan özel tüketim vergisi (ÖTV) ile günah vergileri, bu politikaların temel bileşenlerini oluşturarak ekonominin dinamiklerini şekillendirmektedir. ÖTV, lüks tüketim mallarına yönelip bu ürünlerden elde edilecek gelirleri artırmayı hedeflerken, "günah vergileri", alkol ve tütün gibi sosyal açıdan zararlı ürünlerin tüketimini azaltmayı amaçlamaktadır. Bu uygulamalar, devletin gelir kaynaklarını çeşitlendirmenin yanı sıra toplum sağlığı üzerinde olumlu etkiler oluşturmaktadır. 2024 itibarıyla ÖTV gelirleri, toplam vergi gelirlerinin yaklaşık %20'sini oluşturmakta[2] ve özel tüketim vergisinin mali yapı içindeki önemini gözler önüne sermektedir. Günah vergileri ile gerçekleştirilen uygulamalar, tüketici davranışları üzerinde doğrudan etkiler yaratarak sosyal dinamikleri değiştirmektedir. 2024 yılı verilerine göre, alkol tüketiminde %5, tütün tüketiminde ise %10 oranında bir azalma gerçekleşmiştir[3]; bu bulgular, vergi politikalarının toplumsal etkisinin önemli göstergeleri arasında değerlendirilmektedir. Vergi stratejilerinin etkinliğini analiz etmek, mali sonuçların yanı sıra sosyal sonuçları da dikkate almayı gerektirmektedir.

Bu çalışmada, vergi türlerinin ekonomik ve sosyal hayata olan etkileri ayrıntılı bir biçimde incelenecek; ayrıca bu etkilerin ölçüm yöntemleri ve ilgili mali politikaların tasarımı üzerinde durulacaktır. Vergi politikalarının geliştirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken unsurlar ve toplumsal dönüşüm üzerindeki etkileri, devletlerin toplumlarına karşı olan yükümlülükleri ile ele alınacaktır. Ekonomi politikaları ve vergi sisteminin analizi hem finansal sürdürülebilirlik hem de toplumsal denge açısından kritik bir öneme sahiptir. Özellikle vergi politikalarının kamu hizmetleri üzerindeki etkilerinin gözlemlenmesi, toplumda sürdürülebilir bir büyümenin sağlanmasına katkıda bulunabilir.

Bu çalışmanın temel amacı, ÖTV ve günah vergilerinin ekonomik ve toplumsal dinamikler üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde analiz etmektir. Bu tür vergiler, özellikle tüketici davranışlarını yönlendirme ve devlet gelirlerini artırma potansiyelleri nedeniyle dikkat çekmektedir. Araştırma, vergi politikalarının gelir dağılımı, tüketim eğilimleri ve toplum psikolojisi üzerindeki nispi etkilerini belirlemeyi amaçlamaktadır. ÖTV'nin lüks tüketim malları üzerindeki etkisinin yanında, günah vergilerinin de halk sağlığına katkı sağlama potansiyeli bulunmaktadır. Bu nedenle, bu inceleme sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal sonuçları da gözler önüne sermeyi hedeflemektedir. Araştırma, maliye politikalarının etkinliğine dayalı öneriler geliştirmek ve bu politikaların gelecekteki uygulamalarına rehberlik etmek açısından büyük önem taşımaktadır.

## Mali Politikalara İlişkin Temel Kavramları

Mali politikalar, devletin ekonomiyi istikrara kavuşturmak, kamu gelir ve giderlerini düzenlemek ve sosyal refahı artırmak için uyguladığı politikaları kapsar. Bu politikaların temel amacı ekonomik dengeyi sağlamak ve piyasa başarısızlıklarını gidermektir.

Mali politikalar; vergi sistemleri, devlet harcamaları ve kamu borçları gibi araçlarla şekillenir. Ekonomik dalgalanmaları yumuşatmayı hedefleyen bu politikalar, uzun vadede sürdürülebilir ekonomik büyüme ve sosyal adaleti sağlamayı amaçlar. Mali politikaların etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, kamu maliyesi konusundaki kurumsal kapasitenin yüksek olması önemlidir.

Hatta Anayasa m.73 ikinci fıkra "*Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.*" şeklindedir. Anayasa m.73/2.fıkra vergi yükünün adil dağılması gerektiğini ve bu dağılımın da maliye politikasının sosyal amacı olduğunu emreder.

[2] 2024 yılı bütçe gerçekleşmeleri neticesinde toplam vergi gelirleri 7.304.863.000 TL ve toplam ÖTV tahsilatı ise 1.451.259.000 TL'dir. (https://kmyd.hmb.gov.tr/2024-aralik-ayi-butce-gerceklesme-sonuclari)

[3] https://kmyd.hmb.gov.tr/2024-aralik-ayi-butce-gerceklesme-sonuclari

## Vergi Yükü Kavramı

Vergi yükünün çok fazla türü bulunmakla birlikte özellikle ***toplam vergi yükü*** ve ***bireysel vergi yükü*** çalışmamız açısından önem arz etmektedir. ***Toplam vergi yükü***, devletin topladığı vergilerin gayrisafi yurtiçi hasılaya oranını; ***bireysel vergi yükü*** ise bir kişinin ödediği vergilerin kendi geliri içindeki payını ifade eder. Daha basit bir ifadeyle ödenen vergilerin gelir içindeki payına ***vergi yükü*** denilir (Batı, 2024, s. 65).

Bu çok matematiksel bir yaklaşım olup aslında kişilerin ne hissettiği hususunu pek barındırmaz. Şöyle ki düşük gelirli ile yüksek gelirli kişilerin ödenen bu vergiden etkilenme dereceleri birbirinden farklıdır. Çünkü vergi esas itibariyle bir yüktür ve yükümlüler bu yükü hissederler. Yükümlülerin duyduğu yüke ***vergi tazyiki*** denir ki buna ***subjektif vergi yükü*** adı da verilir.

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın kendi web sayfasında yayımladığı[4] aşağıdaki tabloda 2002-2024 yılı vergi yükleri görülmektedir. Bu hesaplamada sosyal güvenlik ödemeleri bulunmamaktadır.

**Tablo 1**

*Yıllar İtibariyle Vergi Yükleri*

| Yıllar | GSYH (Bin TL) (a) | Vergi Gelirleri* (Bin TL) (b) | Vergi Yükü (%) (b/a) |
|---|---|---|---|
| 2024 | 43.410.513.887 | 8.386.456.224 | 19,3 |
| 2023 | 26.545.721.797 | 5.129.138.211 | 19,3 |
| 2022 | 15.011.775.979 | 2.709.130.767 | 18 |
| 2021 | 7.256.141.737 | 1.395.725.545 | 19,2 |
| 2020 | 5.048.567.945 | 983.258.493 | 19,5 |
| 2019 | 4.317.809.824 | 820.148.186 | 19 |
| 2018 | 3.761.165.557 | 738.180.401 | 19,6 |
| 2017 | 3.133.704.267 | 626.082.415 | 20 |
| 2016 | 2.626.559.710 | 529.607.901 | 20,2 |
| 2015 | 2.350.941.343 | 465.229.389 | 19,8 |
| 2014 | 2.054.897.828 | 401.683.956 | 19,5 |
| 2013 | 1.823.427.315 | 367.517.727 | 20,2 |
| 2012 | 1.581.479.251 | 317.218.619 | 20,1 |
| 2011 | 1.404.927.615 | 284.490.017 | 20,2 |
| 2010 | 1.167.664.479 | 235.714.637 | 20,2 |
| 2009 | 1.006.372.482 | 196.313.308 | 19,5 |
| 2008 | 1.002.756.496 | 189.980.827 | 18,9 |
| 2007 | 887.714.414 | 171.098.466 | 19,3 |
| 2006 | 795.757.109 | 151.271.701 | 19 |
| 2005 | 680.275.847 | 131.948.778 | 19,4 |
| 2004 | 582.852.799 | 111.335.368 | 19,1 |
| 2003 | 472.171.775 | 89.893.112 | 19 |
| 2002 | 362.109.648 | 65.188.479 | 18 |

* Vergi gelirleri rakamları mahalli idare ve fon payları ile red ve iadeler dahil tutarlardır.

[4] https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_2.xls.htm

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere vergi yükü her geçen yıl farklı bir seyir göstermektedir. Hatta gayrisafi yurtiçi hasıla hesaplamalarından dolayı her yıl geçmiş yıl GSYİH değerleri değiştiğinden oranlar da değişmektedir/düşmektedir.

2002 yılından 2024'e kadar vergi yüklerine bakıldığında ortalama toplumsal vergi yükü en düşük %18 ile 2002 ve 2022 yılı, en fazla olduğu yıl(lar) ise %20,2 ile 2010, 2011, 2013 ve 2016 yılıdır.

OECD, en son güncel verilerini 21 Kasım 2024'te 2023 yılı de dahil olmak üzere kendi web sayfasında[5] yayımladı. Bu veriler, sosyal güvenlik primlerinin de eklenmiş olan değerlerdir. OECD verilerine göre 2023 yılı için yüzde 43,8 ile Fransa lider konumdadır. Avusturya ve İsveç, Fransa'yı takip etmektedir. Meksika, yüzde 17,7 ile en düşük vergi yüküne sahip ülke konumundadır. Ardından yüzde 20,6 ile Şili, İrlanda 21,9, Kolombiya ise 22,2 ile en altta yer almaktadır. Türkiye'nin oranı ise yüzde 23,5'tir. Türkiye'den daha düşük orana sahip dört ülke bulunmaktadır; Meksika, Şili, İrlanda ve Kolombiya. 2023 yılında vergi yükünün OECD ortalaması yüzde 33,9; Türkiye'nin ise yüzde 23,5'tir.

Bu noktada ilerleyen kısımlarda detaylı şekilde izah edileceği üzere bir maliye politikası aracı olarak konulacak vergiler ile değiştirilecek vergi oranlarının hem Anayasa m.73/3.fıkra uyarınca adaletli ve dengeli bir amaç güderek sosyal amacı gözetmeli hem de sosyal amaca hizmet etmelidir. İlaveten yine ilerleyen kısımlarda izah edileceği üzere günah vergilerinde olası düzenlemeler, Anayasanın özellikle m.13 ölçülülük ilkesine aykırı olmamalı ve m.35 mülkiyet hakkını ihlal etmemelidir.

## Maliye Politikalarının Genel Amaçları

Maliye politikalarının genel amaçları, ekonomik istikrarın sağlanması, gelir dağılımının adil hale getirilmesi ve ekonomik büyümenin desteklenmesidir. Bu amaçlar doğrultusunda devlet, ekonomik aktiviteyi yönlendirmeye çalışır ve kamu hizmetlerinin etkin sunumunu temin eder. Gelir dağılımında adaletin sağlanması için vergi politikaları öne çıkarılır, sosyal güvenlik ve refah politikalarıyla desteklenir. Ayrıca sürdürülebilir büyüme, kaynakların etkin kullanımı ile başarılır. Devlet bütçesi ve kamu borç yönetimi ise ekonomik dalgalanmaları dengeleyecek şekilde planlanır. Bütün bu hedefler, toplumsal refahı artırmayı ve ekonomik istikrarı sağlamayı temel alır.

## Maliye Politikalarının Araçları

Maliye politikalarının araçları arasında vergilendirme, kamu harcamaları ve borçlanma bulunur. Vergilendirme, devletin en önemli gelir kaynağını oluşturur ve adil bir vergi sistemi, gelir dağılımını düzenleyici bir role sahiptir. Kamu harcamaları, eğitim, sağlık gibi sosyal hizmetlerin finansmanı için kullanılırken, aynı zamanda ekonomik canlanmayı teşvik edici yatırımlara da yönlendirilir. Kamu borçlanması ise bütçe açıklarını finanse etmek için bir araçtır fakat sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla dikkatli bir şekilde yönetilmelidir. Bu araçların etkin kullanımı, maliye politikalarının ekonomiye yönelik hedeflerini gerçekleştirebilmesi için kritik öneme sahiptir.

# ÖTV ve Günah Vergileri

## Özel Tüketim Vergisi

Özel Tüketim Vergisi (ÖTV), belirli malların tüketiminden alınan, genellikle lüks tüketim malları, enerji ürünleri ve motorlu taşıtlar gibi ürünlerin alım satımına uygulanan bir vergidir. 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu 1 Ağustos 2002 tarihi itibariyle yürürlüğe konulmuştur. ÖTV'nin uygulamaya konulmasıyla akaryakıt tüketim vergisi, taşıt alım vergisi, trafik tescil harçları gibi 13 adet vergi uygulamadan kaldırılmıştır.

[5] https://www.oecd.org/fr/publications/statistiques-des-recettes-publiques-2024_2ea729a7-fr.html

Bu verginin en temel özelliği sadece malın üretim ya da ithal aşamasında bir defaya mahsus alınması ve bu vergiye sadece "malların" konu olmasıdır. Hizmetler ÖTV'nin kapsamı dışındadır.

Türkiye'de 2002 yılında yürürlüğe giren 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu, devletin vergi gelirlerini artırmanın yanı sıra piyasa dengesizliklerini gidermeyi ve çevresel etkileri yönetmeyi amaçlar. Uygulama alanı geniş olup, otomotiv sektöründen alkol ve sigara gibi yüksek riskli ürünlere kadar çeşitlilik gösterir. ÖTV'nin etkinliği, vergi matrahı ve oranlarının doğru belirlenmesine ve bu ürünlerin arz-talep bileşenleri üzerindeki etkilerine bağlıdır.

ÖTV, Katma Değer Vergisi (KDV) gibi daha geniş tabanlı vergilerden farklı dar tabanlı bir tüketim vergisidir. ÖTV, gelir elde etmek, tüketimi düzenlemek ve piyasa başarısızlıklarını veya dışsallıkları gidermek için uygulanır.

## *ÖTV'nin Tarihsel Seyri*

Osmanlı dönemine kadar uzanan süreçte ÖTV'ye benzeyen vergiler şimdiki ÖTV Kanunu ile tam benzemese de hep vardı. Ancak kurumsal anlamda ilk temeller ***23 Temmuz 1956 tarihli Resmi Gazete'de***[6] yayımlanan Gider Vergileri Kanunu içinde bulunan ve 1 Mart 1957 tarihinde uygulanmasına başlanan ***istihsal vergisi*** ile atıldı. Ancak daha sonraları ÖTV olarak bilinen bu verginin hayata geçirilmesi için ilk çalışmalar Maliye Bakanlığında 1990 yılından itibaren başladı (Oktar, 2020, s. 15).

ÖTV mevzuat çalışmaları yapılırken Avrupa Birliği'nin (o dönemdeki adıyla Avrupa Topluluğu) ilgili mevzuatıyla da uyumlu olması gibi bir hedef de vardı. O nedenle ÖTV çalışmaları görevi o tarihlerde Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndaydı. Birçok nedenden kaynaklı ÖTV Kanun Tasarısı çalışmaları Dış Ticaret Müsteşarlığının (İthalat Genel Müdürlüğü) koordinatörlüğünde gerçekleşti. Bir komisyon kuruldu ve komisyonda Maliye, Sanayi ve Ticaret Bakanlıkları, DPT, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Gümrük Müsteşarlığından yetkiler bulundu. Özellikle ithal edilen ve edilebilecek mallar bu verginin odağına alındı ve bu kapsamda taslak oluşturuldu (Oktar, 2020, s. 17).

Meclise sunulan bu ÖTV Kanun tasarısı 1995 yılında yapılan seçimler nedeniyle sonuçlanamamıştır. Bir kez daha ÖTV Kanun tasarısı oluşturulurken özellikle gümrük birliğine geçişten dolayı ithal ürünlerden alınan vergi gelirlerindeki azalma ve AB uyumu adına düzenleme yapma gayreti tasarının odağını oluşturmuştu.

Bu tasarı hazırlanırken ÖTV Kanununun özellikle diğer vergi kanunları ile uyumu adına, yeni kanunun hayata geçmesiyle birlikte olası yaşanabilecek sektörel daralmalar ve olumlu/olumsuz etkilerini değerlendirmek için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Tekel, Gümrük Müsteşarlığı, otomotiv ve akaryakıt ile alakalı temsilciler ile Maliye Bakanlığı farklı çalışma grupları oluşturmuşlar. Raporlar ve öneriler sunulmuş ve nihayetinde ÖTV Kanun tasarısı Mesut Yılmaz Başbakanlığında 22 Mayıs 1996'da Meclise sunulmuştu.

Meclise sunulan ÖTV Kanun tasarısı şu an yürürlükte olan Kanun'la oldukça benzerdir. Kapsamı neredeyse aynıdır. 18 madde ve iki geçici maddeden oluşan ÖTV Kanun tasarısının kapsamına petrol ürünleri, motorlu araçlar, kolalı içecekler, alkollü içkiler, tütün mamulleri, beyaz eşya, lüks tüketim malları girmekteydi. Hatta bu ürünler şu anki Kanunda olduğu gibi 4 ayrı cetvelle sınıflandırılmış ancak bu tasarı da 18 Nisan 1999 seçimlerinden dolayı yasalaşamadı.

AB uyum süreci, gümrük birliği nedeniyle azalan vergi gelirleri, kriz söylentileri/varlığı, artan kamu harcamaları, bütçe açığı gibi ülkemiz adına kronik hale gelmiş sorunlardan dolayı bu verginin bir an evvel hayata geçmesi gerekmekteydi.

[6] https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9362.pdf

Bu yüzden çalışmalara yeniden başlandı. İkinci kanun tasarısı ile hemen hemen aynı olan bir taslak daha hazırlandı ve 15 Nisan 2002'de Bakanlar Kurulu'nda kabul edilip 17 Mayıs 2002'de de Bülent Ecevit Başbakanlığında Meclise sunuldu.

6 Haziran 2002'de de TBMM Genel Kurul'da kabul edildi ve 12 Haziran 2002 tarihli Resmi Gazete'de[7] yayımlanan ve 22 madde ile 2 geçici maddeden oluşan 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu 1 Ağustos 2002 tarihi itibariyle yürürlüğe girdi[8].

ÖTV Kanunu süreç içerisinde çeşitli değişikliklere uğradı ve şu an itibariyle 22 madde ve 9 geçici maddeden oluşan 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu hâlâ ülkemizin en önemli gelir kalemlerinden biridir (Batı, 2023, s. 37).

## *Özel Tüketim Vergisinin Temel Özellikleri*

**Dar Kapsam:** Geniş tabanlı tüketim vergilerinin aksine, ÖTV alkol, tütün, yakıt ve lüks ürünler gibi belirli mallar için geçerlidir. Bu hedefli yaklaşım, hükümetlerin tüketim modellerini etkilemesine ve belirli sektörlerden gelir elde etmesine olanak tanır (Edmiston & Bird, 2007, ss. 27-29).

**Tüketim Vergisi Doğası:** Bir tüketim vergisi olarak, ÖTV tipik olarak malların üretimi, satışı veya ithalatına uygulanır. Dolaylı bir vergidir, yani yükün tüketicilere daha yüksek fiyatlarla aktarılabileceği anlamına gelir (Calva Vega vd. 2023, s. 6).

**Gelir Üretimi:** ÖTV önemli bir devlet geliri kaynağıdır. Örneğin 2024 yılında Türkiye'de, ÖTV'den 1 trilyon 259 milyar lira gelir elde edilmiştir[9].

**Düzenleyici Rol:** ÖTV, gelirin ötesinde düzenleyici amaçlara hizmet eder. Alkol ve tütün gibi zararlı ürünlerin tüketimini caydırarak piyasa başarısızlıklarını düzeltebilir ve ayrıca çevre dostu ürünlerin kullanımını teşvik edebilir (Freebairn, 2010, s. 203; Zhang, 2022, s. 123).

**İlerici Potansiyel:** Geleneksel olarak gerici (regresif) olsa da ÖTV ilerici olacak şekilde tasarlanabilir. Örneğin, lüks mallar veya zararlı ürünler üzerindeki daha yüksek vergi oranları, yüksek gelirli bireyleri orantısız bir şekilde etkileyerek eşitsizliği azaltabilir (Jensen vd., 2020, s. 3; Seidman, 2013, s. 848).

## *Yıllar İtibariyle Toplam ÖTV Tahsilatı*

Aşağıdaki tabloda ÖTV'nin uygulanmaya başlandığı andan itibaren elde edilen tahsilat tutarları ile toplam vergi gelirleri içindeki payı görülmektedir.

**Tablo 2**

*Yıllar İtibariyle ÖTV'den Tahsil Edilen Tutarlar*[10]

| Yıllar | Petrol ve Doğalgazdan alınan ÖTV (Bin TL) (a) | Motorlu Araçlardan alınan ÖTV (Bin TL) (b) | Alkolden alınan ÖTV (Bin TL) (c) | Tütünden alınan ÖTV (Bin TL) (d) | Kolalı Gazozlardan alınan ÖTV (Bin TL) (e) | Dayanıklı Tüketim Mallarından alınan ÖTV (BinTL) (f) | Toplam ÖTV (Bin TL) g=a+b+c+d+e+f | Önceki yıla göre ÖTV tahsilatındaki artış oranı (h) | Toplam vergi tahsilatı (BinTL) (k) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2024 | 398.047.078 | 537.587.500 | 104.995.778 | 309.250.519 | 11.898.958 | 89.482.415 | 1.451.262.248 | 56% | ₺7.304.863.000 |
| 2023 | 172.835.000 | 441.232.000 | 69.040.000 | 176.590.000 | 8.304.000 | 60.188.000 | 928.189.000 | 121% | ₺4.500.866.000 |
| 2022 | 76.765.023 | 167.141.619 | 43.702.394 | 101.275.219 | 4.170.968 | 26.736.434 | 419.791.658 | 104% | ₺2.353.437.651 |
| 2021 | 31.292.149 | 66.371.885 | 22.785.401 | 67.619.763 | 1.972.500 | 15.347.619 | 205.389.317 | –1% | ₺1.164.988.132 |

[7] https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/06/20020612.htm#1

[8] https://t24.com.tr/yazarlar/murat-bati/otv-nin-tarihsel-seyri-ilk-tasi-atan-ne-kadar-masum-du,38317#google_vignette

[9] https://kmyd.hmb.gov.tr/duyuru/2024-aralik-merkezi-yonetim-butce-gerceklesmeleri-raporu

[10] Tablolar Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerinden tarafımızca oluşturulmuştur. (https://kmyd.hmb.gov.tr/duyuru/2024-aralik-merkezi-yonetim-butce-gerceklesmeleri-raporu)

| Yıllar | Petrol ve Doğalgazdan alınan ÖTV (Bin TL) (a) | Motorlu Araçlardan alınan ÖTV (Bin TL) (b) | Alkolden alınan ÖTV (Bin TL) (c) | Tütünden alınan ÖTV (Bin TL) (d) | Kolalı Gazozlardan alınan ÖTV (Bin TL) (e) | Dayanıklı Tüketim Mallarından alınan ÖTV (BinTL) (f) | Toplam ÖTV (Bin TL) g=a+b+c+d+e+f | Önceki yıla göre ÖTV tahsilatındaki artış oranı (h) | Toplam vergi tahsilatı (BinTL) (k) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2020 | 69.009.462 | 46.596.296 | 16.464.057 | 61.801.432 | 1.341.354 | 12.069.982 | 207.282.583 | 41% | ₺833.250.502 |
| 2019 | 60.996.638 | 13.807.149 | 14.714.743 | 50.358.402 | 1.022.123 | 6.234.986 | 147.134.041 | 10% | ₺673.859.718 |
| 2018 | 55.593.473 | 17.327.830 | 12.401.893 | 42.724.573 | 859.208 | 4.998.006 | 133.904.983 | -3% | ₺621.536.356 |
| 2017 | 63.602.587 | 22.017.408 | 10.012.631 | 37.426.851 | 402.715 | 4.877.178 | 138.339.370 | 15% | ₺536.617.206 |
| 2016 | 56.296.381 | 18.872.615 | 7.903.644 | 32.235.133 | 361.516 | 4.726.061 | 120.395.350 | 14% | ₺459.001.741 |
| 2015 | 50.829.553 | 17.026.579 | 6.797.293 | 26.968.709 | 344.770 | 3.955.781 | 105.922.685 | 16% | ₺407.818.455 |
| 2014 | 45.628.139 | 12.850.802 | 5.888.632 | 23.024.332 | 310.659 | 3.392.471 | 91.095.035 | 7% | ₺352.514.457 |
| 2013 | 45.158.151 | 10.564.665 | 5.196.165 | 21.326.764 | 299.479 | 2.916.325 | 85.461.549 | 19% | ₺326.169.164 |
| 2012 | 35.934.622 | 8.408.972 | 4.642.864 | 19.975.803 | 276.449 | 2.466.816 | 71.705.526 | 12% | ₺278.780.848 |
| 2011 | 33.572.623 | 8.567.837 | 3.856.415 | 15.850.168 | 280.991 | 2.057.748 | 64.185.782 | 12% | ₺253.809.179 |
| 2010 | 31.697.176 | 6.192.786 | 2.868.288 | 14.784.461 | 221.356 | 1.521.054 | 57.285.121 | 31% | ₺210.560.388 |
| 2009 | 25.524.959 | 3.352.689 | 2.134.395 | 11.546.093 | 212.317 | 849.341 | 43.619.794 | 4% | ₺172.440.423 |
| 2008 | 23.941.458 | 3.804.892 | 1.986.817 | 10.888.211 | 205.102 | 1.005.243 | 41.831.723 | 7% | ₺168.108.960 |
| 2007 | 22.051.751 | 4.293.326 | 1.889.360 | 9.646.527 | 184.582 | 1.044.959 | 39.110.505 | 6% | ₺152.835.111 |
| 2006 | 20.550.743 | 4.138.481 | 1.897.552 | 8.918.380 | 446.112 | 974.907 | 36.926.175 | 11% | ₺137.480.292 |
| 2005 | 19.398.033 | 4.274.479 | 1.509.000 | 7.124.000 | 324.000 | 715.778 | 33.345.290 | 25% | 119.627.685 |
| 2004 | 15.751.124 | 2.750.634 | 1.298.000 | 6.125.000 | 279.000 | 444.303 | 26.648.061 | 18% | 100.373.286 |
| 2003 | 15.098.371 | 1.545.196 | 959.000 | 4.525.000 | 206.000 | 267.451 | 22.601.018 | 54% | 82.491.122 |
| 2002 | 11.237.776 | 737.073 | 432.000 | 2.036.000 | 93.000 | 93.918 | 14.629.767 | - | 60.355.987 |

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere son 23 yılda tahsil edilen ÖTV'nin toplam vergi gelirleri içindeki payının 23 yıldaki ortalaması yüzde 24,4 olmuştur. Yani son 23 yılda toplanan her bin liralık verginin 244 lirası ÖTV'den tahsil edilmiştir.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere 2022 yılından itibaren ÖTV tahsilat tutarı inanılmaz bir artış göstermiş ve 2022 yılında 2021 yılının tahsilatına oranla ***yüzde 104***; 2023 yılında 2022 yılına nazaran ise ***yüzde 121 artış göstermiş***. Bu durumun, ÖTV'nin kapsamının genişletilmiş ya da oran değişikliğinin yarattığı bir sonuç olmadığı kanaatindeyiz.

## Günah Vergileri

Günah vergileri, halk sağlığını tehdit eden ve sosyal maliyetler doğuran ürün ve hizmetlerin tüketimini sınırlamak amacıyla uygulanan vergilerdir. Bu vergiler, alkol, tütün ve şekerli içecekler gibi ürünler üzerinde yoğunlaşarak, toplum sağlığını koruma ve sağlık harcamalarını azaltma hedefi taşır. Günah vergilerinin yaratacağı gelir, sağlık sektöründe kullanılabilir ve sağlıklı yaşam teşvik edilebilir. Ancak bu vergiler, düşük gelirli gruplar üzerinde orantısız bir yük oluşturabilir. Bu nedenle, vergilerin etkinliği ve sosyal dengeyi koruyacak şekilde uygulanması büyük önem taşır.

ÖTV ya da günah vergileri, mali politikalar kapsamında farklı amaçlara hizmet eden özel vergilerdir. ÖTV, belirli mal ve hizmetlerin tüketiminden elde edilen gelirleri artırmak amacıyla alınırken, günah vergileri daha çok toplumda zararlı kabul edilen faaliyetlerin tüketimini azaltmayı hedefler. Her iki vergi türü de ekonomik ve sosyal etkiler yaratmakla kalmayıp, kamu gelirlerinin artırılmasına, çevre kirliliğinin önlenmesine ve

halk sağlığının korunmasına yönelik stratejik araçlar olarak kullanılır. Dolayısıyla, bu vergilerin kapsam ve tanımları maliye politikalarının etkinliğini değerlendirmek açısından kritik önemdedir.

Türkiye'de günah vergileri açıkça "günah vergisi" olarak anılmamakla birlikte, özel tüketim vergisi (ÖTV) ile alkol ve tütün gibi ürünlere uygulanmaktadır. ÖTV, bu zararlı malların tüketimini azaltmak ve hazineye gelir sağlamak için tasarlanmıştır. Bununla birlikte, çalışmalar ÖTV'nin tüketimi azaltmadaki etkinliğinin sınırlı olduğunu göstermiştir ve bu da verginin birincil amacının halk sağlığının iyileştirilmesi yerine gelir yaratma olabileceğini düşündürmektedir (Çiçek, 2023, s. 1034; Sandalcı & Sandalcı, 2018, s. 11)

## ÖTV ve Günah Vergilerinin Ekonomik Etkileri

Özel Tüketim Vergisi'nin (ÖTV) ve günah vergilerinin Türkiye'deki ekonomik etkileri çok yönlüdür ve halk sağlığını, devlet gelirlerini ve ekonomik eşitsizliği etkilemektedir. Genellikle günah vergileriyle eşitlenen ÖTV, tütün, alkol ve şekerli içecekler gibi malları hedef alarak, sosyal olarak caydırılan bu ürünlerin tüketimini azaltmayı ve ek gelir elde etmeyi amaçlamaktadır. Bu vergilerin Türkiye'de uygulanması, tüketici davranışlarını, vergi gelirlerini ve ekonomik eşitsizliği etkileyen hem olumlu hem de olumsuz ekonomik sonuçlar göstermiştir.

### *Halk Sağlığı ve Tüketim Üzerindeki Etkisi*

Tütün vergilerinin artırılması, Türkiye'de sigara tüketim oranlarını düşürmek için önemli bir politika aracı olmuştur. Sigara üzerinden alınan vergilerin %65'e yükselmesinin 0,9 milyon sigara içicisini bırakmasına ve 0,7 milyon gencin sigaraya başlamasını engelleyeceği ve potansiyel olarak 0,5 milyon erken ölümü önleyeceği tahmin edilmektedir (Beşer & Aşkan, 2019, s. 67).

Çetinkaya ve Marquez (2017), Türkiye'deki tütün vergisinin ekonomik etkilerini tartışıyor ve 2003-2013 yılları arasında artan tütün vergi oranlarının vergi gelirlerini başarılı bir şekilde artırdığını ve tüketimi azalttığını vurguluyor. Bununla birlikte, son eğilimler, enflasyona göre daha yavaş fiyat artışları ve ekonomi büyüdükçe artan satın alınabilirlik nedeniyle sigara satışlarının arttığını gösteriyor. Bu faktörler, tütün vergilerinin etkili olabilmesine rağmen, değişen ekonomik koşullar ve tüketici davranışları arasında etkilerini korumak için sürekli ayarlamaların gerekli olduğunu göstermektedir (Çetinkaya & Marquez, 2017, s. 18).

2007 yılında başlatılan ve 81 ilde uygulanan Ulusal Tütün Kontrol Programı da sigara bağımlılığıyla mücadelede vergi artışlarının önemini vurgulayarak vergi artışlarının yanı sıra destekleyici tedbirlere duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır (Beşer & Aşkan, 2019, s. 75).

Günah vergilerinin düşük gelirli gruplar için aşamalı sağlık yararları sağlayabileceği iddialarına rağmen, kanıtlar aksini göstermektedir. Yüksek tütün ve alkol vergisi oranları, düşük gelirli gruplar arasında sigara içme yaygınlığını azaltmamıştır ve bu gruplarda alkol tüketimi daha düşük olsa da alkolle ilgili daha yüksek zarar oranları yaşarlar. Ek olarak, kanıtlar, şekerli içecek vergilerinin, bu ürünlere olan talepte güçlü bir değişiklik göstermeyen düşük gelirli tüketiciler için önemli sağlık yararları sağlamadığını göstermektedir (Snowdon, 2021, s. 18).

### *Tütünden Yapılan ÖTV Tahsilat Tutarı*

Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere tütünden alınan ÖTV tahsilat tutarı 2002 yılından yani 23 yıl ve 2025 Ocak ayında toplamda 1 trilyon 96 milyar 560 milyon 958 bin liradır. Tütünden tahsil edilen ÖTV'nin tüm yıllardaki toplamının ÖTV tahsilatı içindeki payının ortalaması yüzde 25,26'dır. Yani 100 lira ÖTV tahsil edilmişse bunun yaklaşık 25 lirası tütünden alınan ÖTV'dir. Tütünden alınan ÖTV'nin toplam vergi gelirleri içindeki ortalama payı ise yaklaşık yüzde 6,06'dır. Daha basit bir ifadeyle son 24 yılda toplanan her 100 liralık verginin 6 lirası tütünden alınan ÖTV'dir.

**Tablo 3**

*Yıllar İtibariyle Tütünden Tahsil Edilen TL Cinsinden ÖTV Tutarları*[11]

| Yıllar | Tütünden alınan ÖTV (Bin TL) | Önceki yıla göre tütünden alınan ÖTV tahsilatındaki artış oranı | Toplam ÖTV (Bin TL) | Önceki yıla göre ÖTV tahsilatındaki artış oranı | Toplam vergi tahsilatı (Bin TL) | ÖTV tahsilatının toplam vergi geliri içindeki payı | Tütünden alınan ÖTV'nin toplam ÖTV içindeki oranı | Tütünden alınan ÖTV'nin toplam vergi geliri içindeki oranı |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2025 (Ocak) | 34.539.618 | – | 135.058.701 | – | 792.667.161 | 17,04% | 25,57% | 4,36% |
| 2024 | 309.250.519 | 75,12% | 1.451.262.248 | 56% | 7.304.863.000 | 19,87% | 21,31% | 4,23% |
| 2023 | 176.590.000 | 74,37% | 928.189.000 | 121% | 4.500.866.000 | 20,62% | 19,03% | 3,92% |
| 2022 | 101.275.219 | 49,77% | 419.791.658 | 104% | 2.353.437.651 | 17,84% | 24,13% | 4,30% |
| 2021 | 67.619.763 | 9,41% | 205.389.317 | –1% | 1.164.988.132 | 17,63% | 32,92% | 5,80% |
| 2020 | 61.801.432 | 22,72% | 207.282.583 | 41% | 833.250.502 | 24,88% | 29,82% | 7,42% |
| 2019 | 50.358.402 | 17,87% | 147.134.041 | 10% | 673.859.718 | 21,83% | 34,23% | 7,47% |
| 2018 | 42.724.573 | 14,15% | 133.904.983 | –3% | 621.536.356 | 21,54% | 31,91% | 6,87% |
| 2017 | 37.426.851 | 16,11% | 138.339.370 | 15% | 536.617.206 | 25,78% | 27,05% | 6,97% |
| 2016 | 32.235.133 | 19,53% | 120.395.350 | 14% | 459.001.741 | 26,23% | 26,77% | 7,02% |
| 2015 | 26.968.709 | 17,13% | 105.922.685 | 16% | 407.818.455 | 25,97% | 25,46% | 6,61% |
| 2014 | 23.024.332 | 7,96% | 91.095.035 | 7% | 352.514.457 | 25,84% | 25,28% | 6,53% |
| 2013 | 21.326.764 | 6,76% | 85.461.549 | 19% | 326.169.164 | 26,20% | 24,95% | 6,54% |
| 2012 | 19.975.803 | 26,03% | 71.705.526 | 12% | 278.780.848 | 25,72% | 27,86% | 7,17% |
| 2011 | 15.850.168 | 7,21% | 64.185.782 | 12% | 253.809.179 | 25,29% | 24,69% | 6,24% |
| 2010 | 14.784.461 | 28,05% | 57.285.121 | 31% | ₺210.560.388 | 27,21% | 25,81% | 7,02% |
| 2009 | 11.546.093 | 6,04% | 43.619.794 | 4% | ₺172.440.423 | 25,30% | 26,47% | 6,70% |
| 2008 | 10.888.211 | 12,87% | 41.831.723 | 7% | ₺168.108.960 | 24,88% | 26,03% | 6,48% |
| 2007 | 9.646.527 | 8,16% | 39.110.505 | 6% | ₺152.835.111 | 25,59% | 24,66% | 6,31% |
| 2006 | 8.918.380 | 25,19% | 36.926.175 | 11% | ₺137.480.292 | 26,86% | 24,15% | 6,49% |
| 2005 | 7.124.000 | 16,31% | 33.345.290 | 25% | 119.627.685 | 27,87% | 21,36% | 5,96% |
| 2004 | 6.125.000 | 35,36% | 26.648.061 | 18% | 100.373.286 | 26,55% | 22,98% | 6,10% |
| 2003 | 4.525.000 | 122,25% | 22.601.018 | 54% | 82.491.122 | 27,40% | 20,02% | 5,49% |
| 2002 | 2.036.000 | – | 14.629.767 | – | 60.355.987 | 24,24% | 13,92% | 3,37% |

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere tütünden alınan ÖTV'deki artış oranı da özellikle 2023 ve 2024 yıllarında yüzde 75 civarında artmış.

Türk lirası bazında 23 yılda yaklaşık 4,5 trilyon lira ÖTV tahsilatı yapıldı. Tütünden ise 1 trilyon 62 milyar lira ÖTV tahsilatı yapıldı. Türk lirasının değer kaybı dikkate alındığında bu tutarı, TL olarak ele alıp işlemek büyük bir yanılgı yaratacağından aşağıdaki tabloda 2005 ve sonraki yıllara ait yani son 20 yılın ÖTV tahsilat tutarları o yılın ortalama dolar kuru nezdinde hesaplanıp gösterilmektedir.

**Tablo 4**

*Yıllar İtibariyle Tütünden Tahsil Edilen Dolar Cinsinden ÖTV Tutarları*[12]

[11] Tablo tarafımızca Maliye Bakanlığı verilerinden oluşturulmuştur. (https://muhasebat.hmb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-istatistikleri)

[12] Tablo tarafımızca Maliye Bakanlığı verilerinden oluşturulmuştur. (https://muhasebat.hmb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-istatistikleri)

| Yıllar | İlgili yıldaki ortalama dolar kuru (USD) | Tütünden alınan ÖTV (USD) | Toplam ÖTV (USD) |
|---|---|---|---|
| 2024 | 32,7825 | 9.433.402.547 $ | 44.269.419.599 $ |
| 2023 | 23,7482 | 7.435.931.986 $ | 39.084.604.307 $ |
| 2022 | 16,5512 | 6.118.904.913 $ | 25.363.215.839 $ |
| 2021 | 8,8557 | 7.635.733.257 $ | 23.192.894.633 $ |
| 2020 | 7,0034 | 8.824.489.819 $ | 29.597.421.681 $ |
| 2019 | 5,6712 | 8.879.673.085 $ | 25.944.075.504 $ |
| 2018 | 4,8301 | 8.845.484.151 $ | 27.723.024.989 $ |
| 2017 | 3,6445 | 10.269.406.229 $ | 37.958.394.842 $ |
| 2016 | 3,0181 | 10.680.604.685 $ | 39.891.106.988 $ |
| 2015 | 2,7191 | 9.918.248.317 $ | 38.955.053.143 $ |
| 2014 | 2,1865 | 10.530.222.730 $ | 41.662.490.281 $ |
| 2013 | 1,9033 | 11.205.151.053 $ | 44.901.775.338 $ |
| 2012 | 1,7922 | 11.145.967.526 $ | 40.009.779.043 $ |
| 2011 | 1,6708 | 9.486.574.096 $ | 38.416.197.031 $ |
| 2010 | 1,499 | 9.862.882.588 $ | 38.215.557.705 $ |
| 2009 | 1,5457 | 7.469.814.971 $ | 28.220.090.574 $ |
| 2008 | 1,2976 | 8.391.038.070 $ | 32.237.764.334 $ |
| 2007 | 1,3003 | 7.418.693.378 $ | 30.078.062.755 $ |
| 2006 | 1,4297 | 6.237.938.029 $ | 25.827.918.444 $ |
| 2005 | 1,3405 | 5.314.434.912 $ | 24.875.262.962 $ |
| **Toplam** | | **175.104.596.345 $** | **676.424.109.991 $** |

Görüldüğü üzere son 20 yılda tütünden 175 milyar dolar tahsil edilmiş. Özetle ÖTV'ye tabi tüm ürünlerden toplamda 677 milyar dolar, sadece tütünden ise 175 milyar dolar ÖTV tahsilatı yapılmış.

Özetle son 20 yılda alkolden yaklaşık 46 milyar dolar, tütünden 175 milyar dolar, tütün ve alkolden toplamdan 221 milyar dolar tahsil edilmiş. Özetle ÖTV'ye tabi tüm ürünlerden toplamda 677 milyar dolar tahsilat yapılmış.

### *Gelir Oluşturma Etkisi*

Tütün, alkol ve şekerli içecekler gibi mallara uygulanan günah vergileri, zararlı ürünlerin tüketimini azaltmak, halk sağlığını iyileştirmek ve devlet geliri elde etmek için tasarlanmıştır. Bu vergilerin gelir yaratmadaki etkinliği önemli bir tartışma konusudur. Mali fazlalığı artırdıkları ve sağlık finansmanını destekledikleri gösterilse de yasadışı pazarları yönetme potansiyelleri hakkındaki endişeler devam ediyor.

- **Artan Devlet Gelirleri**: Günah vergileri, hükümetler için önemli gelir elde etmede etkili olmuştur. Örneğin, Latin Amerika'da, günah vergilerinin getirilmesi sürekli olarak gelirin artmasına yol açarak daha fazla vergi artışı potansiyeline işaret etmiştir (Miracolo vd., 2021, s. 800).
- **Uzun Vadeli Mali Fazlalık**: ABD'de, günah vergilerinin, özellikle yüksek gelirli eyaletlerde ve muhafazakâr hükümetlere sahip ülkelerde uzun vadeli mali fazlalığa katkıda bulunduğu gösterilmiştir (Kim, 2022, s. 258). Bu, günah vergilerinin zaman içinde istikrarlı bir gelir kaynağı olabileceğini gösterir.
- **Küresel Örnekler**: Avustralya, Meksika ve İngiltere gibi ülkeler, geliri sağlık programlarını finanse etmek ve halk sağlığı sonuçlarını iyileştirmek için kullanarak günah vergilerini başarıyla uyguladı (Ammal K., 2024, s. 629).

2003 ve 2013 yılları arasında tütün vergilerindeki artış, başlangıçta tütün tüketimini azaltırken devlet gelirini önemli ölçüde artırmıştır (Çetinkaya & Marquez, 2017, s. 18). Çiçek'e göre (2023); Türkiye'de Özel Tüketim Vergisi (ÖTV), alkol ve tütün gibi zararlı malların tüketimini azaltmayı amaçlayan bir günah vergisi biçimi olarak kabul edilirken, bulgular vergi oranlarındaki önemli artışlara rağmen, bu ürünlerin tüketiminde buna karşılık gelen bir düşüş olmadığını göstermektedir. Bu, ÖTV'nin birincil ekonomik etkisinin tüketimi azaltmaktan ziyade yüksek vergi geliri elde etmeye odaklanmış olabileceğini düşündürmektedir. ÖTV, bir tür günah vergisi olarak, zararlı malların tüketimini etkili bir şekilde engellemek yerine, öncelikle yüksek vergi geliri elde etmek için kullanılmıştır (Çiçek, 2023, s. 1044).

ÖTV de dahil olmak üzere dolaylı vergilerin payı Türkiye'de diğer OECD ülkelerine kıyasla oldukça yüksektir ve büyük bir gayri resmi sektör nedeniyle doğrudan vergi toplamadaki zorlukları yansıtır (Ardıç vd., 2010, s. 1).

Aşağıda son 15 yılda elde edilen vergi gelirleri ile bunun içindeki dolaylı-dolaysız vergi oranları görülmektedir.

**Tablo 5**

*Yıllar İtibariyle Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Oranları*[13]

| Yıllar | Dolaysız Vergi Toplamı (Bin TL) | Dolaysız vergideki önceki yıla göre değişim | Dolaylı Vergi Toplamı (Bin TL) | Dolaylı vergideki önceki yıla göre değişim | Toplam Vergi Geliri (Bin TL) | Dolaysız Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı % | Dolaylı Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı % |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 2024 | 2.496.794.507 | 61% | 4.808.068.548 | 63% | 7.304.863.055 | 34,17% | 65,83% |
| 2023 | 1.554.890.000 | 75% | 2.945.976.000 | 101% | 4.500.866.000 | 34,55% | 65,45% |
| 2022 | 890.418.000 | 113% | 1.462.868.000 | 96% | 2.353.286.000 | 37,83% | 62,17% |
| 2021 | 418.720.000 | 49% | 746.268.000 | 35% | 1.164.809.000 | 35,94 | 64,06% |
| 2020 | 281.138.000 | 9% | 551.924.000 | 53% | 833.062.000 | 33,75% | 66,25% |
| 2019 | 257.127.392 | 11% | 359.768.243 | -8% | 673.314.567 | 38,2% | 61,8% |
| 2018 | 231.423.996 | 31% | 389.886.602 | 8% | 621.310.598 | 37,2% | 62,8% |
| 2017 | 176.848.963 | 18% | 359.768.243 | 16% | 536.617.206 | 33% | 67% |
| 2016 | 150.180.300 | 17% | 308.821.441 | 11% | 459.001.741 | 32,7% | 67,30% |
| 2015 | 128.527.906 | 12% | 279.290.549 | 17% | 407.818.455 | 31,5% | 68,5% |
| 2014 | 114.421.721 | 14% | 238.092.736 | 5% | 352.514.457 | 32.50% | 67,50% |
| 2013 | 100.441.606 | 9% | 225.727.558 | 21% | 326.169.164 | 30,80% | 69,2% |
| 2012 | 92.520.061 | 13% | 186.260.787 | 8% | 278.780.848 | 33,2% | 66,80% |
| 2011 | 82.056.879 | 23% | 171.752.300 | 19% | 253.809.179 | 32,30% | 67,70% |
| 2010 | 66.565.420 | – | 143.994.668 | – | 210.560.388 | 31,60% | 68,4% |

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere son 15 yılın ortalamasına bakıldığında dolaylı vergilerin ortalaması yüzde 66,05, dolaysız vergilerin payı ise 33,95 olmuştur.

AB ve OECD ülkeleri arasında Türkiye'nin dolaylı vergilerin payı diğer ülkelere oranla da oldukça yüksektir.

Dolaylı vergiler önceki yıla göre artış oranı ise son üç yılda ziyadesiyle yüksek olmuştur. Örneğin 2023 yılında 2022 yılına nazaran yüzde 101 oranında artmış. Dolar bazında ise 15 yılda 2 trilyon 272 milyar 276 milyon 37 bin 575 dolar tahsilat yapılmış. Son 15 yılın ortalaması ise yıllık yaklaşık 151 milyar dolardır.

[13]Tablo tarafımızca Maliye Bakanlığı verilerinden oluşturulmuştur. (https://muhasebat.hmb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-istatistikleri)

Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ve günah vergileri, devletin ekonomik dengeyi sağlama ve bütçe gelirlerini artırma amacıyla kullandığı önemli enstrümanlardan biridir. Bu vergiler, genellikle lüks veya zararlı tüketim mallarına uygulanarak fiyatları artırır ve dolayısıyla talebi azaltır. Ekonomik analizler, yüksek vergi yüklerinin tüketicilerin harcama davranışını değiştirerek tasarruf eğilimlerini güçlendirdiğini ve dolayısıyla ekonomik büyümeye etki edebileceğini göstermektedir. Ancak bu vergilendirme yöntemleri, dar gelirli haneler üzerinde orantısız etkiler yaratabilir ve ekonomik eşitsizliklerin derinleşmesine katkıda bulunabilir.

### *Tüketim Harcamaları Üzerindeki Etkiler*

Özel Tüketim Vergisi ve günah vergileri, fiyat seviyesindeki artışlar yoluyla tüketicilerin harcama alışkanlıklarını doğrudan etkiler. Bu vergiler lüks mallar, alkol ve tütün gibi zararlı tüketim mallarında fiyatları artırdıkça, bu ürünlerin satın alınma sıklığını azaltır ve alternatif ürünlere kaymayı teşvik eder. Özellikle düşük gelir düzeyine sahip gruplar, artan fiyatlar karşısında harcamalarını kısmak durumunda kalırlar. Bu durum, tüketici tercihlerinin ve tüketim kompozisyonunun değişmesine neden olurken, genel tüketim harcamalarını da düşürebilir. Ayrıca, bu değişimler ekonomik büyüme üzerinde kısıtlayıcı bir etkiye sahip olabilir.

Bu vergilerin Türkiye'deki etkinliği ve etkileri çok yönlüdür ve farklı gelir gruplarını ve tüketim modellerini çeşitli şekillerde etkiler.

**Farklı Gelir Grupları Üzerindeki Etkisi**

- **Yüksek Gelirli Gruplar**: Daha yüksek gelir gruplarındaki bireyler, tüketim vergileri hakkında daha olumlu bir algıya sahip olma eğilimindedir ve bunları halk sağlığı ve mali nedenlerle gerekli görürler. Fiyat artışlarına daha az duyarlıdırlar ve harcama alışkanlıkları düşük gelirli gruplara kıyasla tüketim vergilerinden daha az etkilenir (Demir& Balkı, 2023, s. 334).
- **Düşük Gelirli Gruplar**: Bu gruplar, tüketim vergilerinden kaynaklanan fiyat artışlarına daha duyarlıdır. Gelirlerinin daha büyük bir bölümünü tütün gibi vergilendirilmiş mallara harcıyorlar ve vergiler arttıkça tüketimleri önemli ölçüde azalıyor. Tüketimdeki bu azalma, sağlık yararlarına ve bu mallara harcanan gelirlerinin payında bir azalmaya yol açtığı için ilerici olarak görülmektedir (Önder & Yürekli, 2016, s. 42).

**Davranışsal Tepkiler ve Tüketim Kalıpları**

- **Fiyat Esnekliği**: Tütün gibi mallara olan talebin fiyat esnekliği, düşük gelirli gruplar arasında daha yüksektir, bu da fiyat artışlarına yanıt olarak tüketimi azaltma olasılıklarının daha yüksek olduğu anlamına gelir. Bu, tüketim vergileri yükseltildiğinde bu gruplar arasında sigara tüketiminde önemli bir azalma olduğunu gösteren bulgularla desteklenmektedir (Önder & Yürekli, 2016, s. 43)
- **İkame Etkisi**: Tüketicilerin, rakıdan viskiye geçiş gibi vergilendirilmiş malların daha güçlü veya daha kaliteli versiyonlarına geçme potansiyeli vardır, bu da bu tür vergilerin sağlık sonuçlarını zorlaştırabilir. Bu, tüketim vergilerinin genel tüketimi azaltırken, yanlışlıkla daha zararlı ürünlerin tüketimine yol açabileceğini düşündürmektedir (Nesbit, 2018, s. 146).

Türkiye'deki özel tüketim vergileri zararlı malların tüketimini azaltmada ve devlet geliri elde etmede etkili olsa da, özellikle düşük gelirli gruplar üzerindeki etkileri ve potansiyel ikame etkileri açısından da zorluklar yaratmaktadır. Bu vergiler, tüketici davranışını değiştirmede de önemli bir rol oynayan medya kampanyaları ve sigara kısıtlamalarını içeren daha geniş bir stratejinin parçasıdır (Rees-Jones & Rozema, 2019, s. 21). Tüketim vergilerinin etkinliği, bu zorlukları ele alarak ve vergi yapısının yanlışlıkla daha zararlı ürünlerin tüketimini teşvik etmemesini sağlayarak artırılabilir.

### *Üretim ve İstihdam Üzerindeki Etkiler*

ÖTV ve günah vergilerinin uygulanması, belirli sektörlerde üretim ve istihdam üzerinde birtakım etkiler doğurabilir. Vergi oranlarının yüksekliği, özellikle alkol ve tütün ürünleri gibi spesifik sektörlerde maliyet artışlarına yol açarak üretici kâr marjlarını daraltır. Bu durum, uzun vadede üretim kapasitesinde azalmaya ve iş gücünde daralmaya neden olabilir. Sektördeki daralma, işsizlik oranında artışa yol açarak, ülkenin genel istihdam düzeyini olumsuz etkileyebilir. Ancak bu vergilendirme politikaları, sürdürülebilir tüketimi teşvik ederken sağlıklı bir toplum ve iş gücü oluşturma amacını da taşımaktadır.

Alkol ve tütün gibi ürünlere tüketim vergisi ve günah vergilerinin uygulanması, bu sektörlerdeki üretimi ve istihdamı önemli ölçüde etkileyebilir. Yüksek vergi oranları genellikle üreticiler için artan maliyetlere yol açar, bu da kar marjlarını daraltabilir ve piyasa dinamiklerini etkileyebilir. Bu vergiler öncelikle zararlı ürünlerin tüketimini azaltmak, halk sağlığını iyileştirmek ve devlet geliri elde etmek için bir araç olarak kullanılır. Bununla birlikte, üretim ve istihdama olan etkiler, ekonomik bağlama ve vergi politikasının özel tasarımına bağlı olarak değişebilir.

- **Maliyet ve Kar Marjları**: Tüketim vergileri satılan malların maliyetini artırır ve bu da üreticiler için kar marjlarını daraltabilir. Örneğin, tütün endüstrisinde, artan tüketim vergilerinin net kar marjlarını olumsuz etkilediği gösterilmiştir, çünkü şirketler daha yüksek üretim maliyetleriyle karşı karşıya kalırlar ve bu maliyetleri talebi azaltmadan tüketicilere aktarmakta zorlanabilirler.
- **Piyasa Dinamiği**: Bazı durumlarda, çok katmanlı tüketim vergileri gibi karmaşık vergi sistemleri piyasa bozulmalarına yol açabilir. Örneğin, Endonezya'da, çok katmanlı bir tütün tüketim vergisi sistemi, yeni, daha düşük fiyatlı sigara markalarının yaratılmasını teşvik ederek tüketimi azaltma çabalarını karmaşıklaştırdı (Sarjana & Adrison, 2024, s. 411). Bu, vergilerin tüketimi azaltmayı amaçlarken, istenmeyen piyasa uyarlamalarına da yol açabileceğini göstermektedir.
- **İstihdama Etkileri**: İstihdama olan etki karışık olabilir. Azaltılmış tüketim daha düşük üretime ve potansiyel iş kayıplarına yol açabilirken, vergi gelirlerinin halk sağlığı ve refah programlarına yeniden tahsis edilmesi diğer sektörlerde istihdam yaratabilir (Badii, 2024, s. 6). Tüketiciler harcamalarını istihdam yaratan diğer sektörlere yönlendirdiğinden istihdama yönelik genel etkinin tarafsız ve hatta olumlu olabileceğini göstermektedir (Paraje vd., 2023, s. 6).

### *Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkiler*

Günah vergileri, gelirlerinin daha büyük bir bölümünü vergilendirilen ürünlere harcayan düşük gelirli haneleri orantısız bir şekilde etkilediği için sıklıkla eleştirilir (Ammal K, 2024, s. 625). ÖTV ve günah vergilerinin oranlarının yükseltilmesi, genellikle tüketici fiyatlarını artırarak düşük gelirli haneler üzerinde orantısız bir yük yaratabilir. Bu vergiler, lüks tüketim malları ve sağlıksız ürünler gibi belirli ürünlere odaklanması nedeniyle, gelir dağılımı üzerindeki etkileri karmaşık bir yapı sergileyebilir. Daha yüksek oranlar, varlıklı kesimlerin harcama yapısını sınırlayarak gelir dağılımında denge sağlamayı amaçlarken, düşük ve orta gelir grupları üzerinde ters etki yaratabilir. Gelir dağılımının daha adil hale gelmesi için bu vergilerin oranları, eşitsizliği azaltıcı politikalara entegre edilmelidir.

Tüketim vergileri gibi dolaylı vergilere güvenmek, düşük gelirli grupları orantısız bir şekilde etkilediği için eşitsizlikle ilgili endişeleri artırır. Bu, gayri resmi sektörden doğrudan vergi tahsilatındaki zorluklar nedeniyle dolaylı vergilerin vergi gelirinin büyük bir bölümünü oluşturduğu Türkiye'de önemli bir sorundur (Ardıç vd., 2010, s.2). Alkol ve tütün vergileri de dahil olmak üzere tüketim vergileri genellikle gelir dağılımı üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Yoksul hanelere daha ağır bir mali yük getirerek eşitsizliği artırma eğilimindedirler (Martinez-Vazquez vd., 2012, s. 5).

## ÖTV ve Günah Vergilerinin Toplum Üzerindeki Sosyal Sonuçları

ÖTV ve günah vergileri, modern ekonomik sistemlerde devletlerin mali politikalarını şekillendiren önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bu vergilerin uygulanması, yalnızca ekonomik sonuçlar doğurmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal ve psikolojik dinamikler üzerinde de derin etkiler yaratmaktadır. ÖTV, genellikle lüks tüketim ve zararlı ürünlerin kullanımını azaltmayı hedeflerken, günah vergileri belirli davranışları *dissuade* (caydırma) etmeyi amaçlar. Ancak bu vergilerin toplumsal algıları nasıl etkilediği, bireylerin tüketim alışkanlıklarını nasıl şekillendirdiği ve psikolojik açıdan bireylerde nasıl bir etki yarattığı, üzerinde daha fazla durulması gereken karmaşık bir konudur. Bu başlık altında, ÖTV ve günah vergilerinin toplum üzerindeki sosyal ve psikolojik sonuçlarını inceleyerek, bu vergilerin bireylerin davranışları, değer yargıları ve toplumsal normlar üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Böylece, vergi politikalarının sadece ekonomik boyutları değil, aynı zamanda toplumsal ve bireysel düzeydeki yansımaları da ortaya konulacaktır.

### Tüketim Alışkanlıklarına Etkileri

ÖTV ve günah vergileri, tüketim alışkanlıkları üzerinde belirgin etkiler yaratmaktadır. Ekonomik baskılar ve fiyat artışları, bireyleri daha az tüketmeye veya alternatif ürünler aramaya yönlendirebilir. Bu vergilerin uygulanması, sağlıksız veya lüks olarak nitelendirilen ürünlerin tüketiminde azalma yaratırken, daha uygun fiyatlı ve sağlıklı seçeneklere olan talebi artırabilir. Ancak, bu durum tüketici refahında azalmaya neden olabileceği gibi toplumun farklı kesimlerinde ekonomik dengesizliklere yol açabilir. Dolayısıyla, bu vergilerin uygulanması, tüketim alışkanlıklarını önemli ölçüde değiştirirken ekonomik ve sosyal etkilerinin dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Günah vergilerinin zararlı ürünlerin tüketimini etkili bir şekilde azalttığı gösterilmiştir. Örneğin, Ekvador'daki tüketim vergisi, uygulamadaki zorluklara rağmen sağlığa zararlı ürünlerin tüketiminde bir azalmaya yol açmıştır. Benzer şekilde, Filipinler'de sigara ve alkol üzerindeki artan tüketim vergileri tüketimi azaltarak halk sağlığı hedeflerini desteklemiştir (Lacaza & Estrada, 2024, s. 553).

Ancak tüketimdeki ilk düşüşler sıklıkla gözlenirken, bu vergilerin uzun vadeli etkinliği sınırlandırılabilir. Macaristan'da, vergiler nedeniyle sağlıksız gıda tüketimindeki ilk düşüşü, harcanabilir gelirleri arttıkça ilerleyen yıllarda tekrar yukarı doğru bir artışı getirmiştir (Berezvai vd., 2024, s. 5). Bu, vergilerin kısa vadede etkili olabilmesine rağmen, uzun vadeli etkilerinin ek önlemler gerektirebileceğini göstermektedir.

Tüketiciler vergilendirilen ürünleri vergisiz alternatiflerle değiştirebilir veya ABD'deki soda vergilerinde görüldüğü gibi vergiden kaçınmak için sınır ötesi alışveriş yapabilir (Kiesel, 2024, s. 2). Bu eğilim, vergilerin amaçlanan sağlık yararlarını baltalayabilir.

### Toplumsal Algı ve Kabul

Halkın vergi adaletine ilişkin algısı, sosyo-ekonomik statü, siyasi ideoloji ve devlet kurumlarına olan güvenden etkilenir. Vergi idaresinde şeffaflık ve hesap verebilirlik, güven ve uyumu teşvik etmek için çok önemlidir (Naslia & Yulianti, 2024, s.99). Toplumsal algılar, ÖTV ve günah vergilerinin kabulünü ve etkinliğini büyük ölçüde belirler. Bu vergilerin topluma getirdiği ekonomik maliyetler ve sosyal faydalar, halk arasında farklı şekillerde algılanabilir. Vergilerin caydırıcı etkisi takdir edilirken, bazı kesimler bu uygulamalara sosyal mühendislik yönüyle şüpheyle yaklaşabilir. Vergilerin adil ve şeffaf bir şekilde uygulanması önem taşırken, ekonomik eşitsizliklerin verdiği rahatsızlık, kamuoyunun vergilere olan genel kabul ve desteğini etkileyebilir. Sonuç olarak, bu vergilerin toplumda benimsenmesi, algı yönetimi stratejileri ve bilinçlendirme kampanyaları ile desteklenmelidir.

Türkiye'de tüketim vergilerinin dışsallık vergisi olarak algılanması, genel vergi bilinci ve tarife güncellemelerinin beklentilerinden etkilenmektedir. Olumlu algılar, sık sık vergilendirilmiş ürünleri tüketenler ve zararlı mallar üzerinde daha yüksek vergileri destekleyenler arasında daha yaygındır (Demir & Balkı, 2023, s. 336).

Kamu bilinçlendirme kampanyaları ve eğitim gibi etkili algı yönetimi stratejileri, tüketim ve günah vergilerinin kabulünü artırmak için gereklidir. Bu stratejiler yanlış anlamaları ele alabilir ve bu tür vergilerin sosyal faydalarını vurgulayabilir (Srivastava vd., 2024, s. 421). Vergi gelirlerinin halk sağlığı programlarına ve önleyici kampanyalara tahsis edilmesi, bu vergilerin somut faydalarını göstererek kamu desteğini artırabilir.

## ÖTV'nin Anayasal İlkeler Karşısındaki Durumu

Mevcut iktidar partisi ile Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın dolaysız vergileri artırma hedefinin yanı sıra dolaylı vergiler içinde özellikle tütün ve alkolden alınan ÖTV'nin oranlarını değiştirme hedefi pek uygulamaya yansımamıştır. Ancak yukarıda da görüldüğü üzere özellikle tütün ve alkolden elde edilen hasılat tutarı toplam vergi gelirleri içindeki payı azımsanmayacak düzeydedir. Bu vergilerin en temel özelliği ise doğrudan fiyata eklenerek nihai tüketiciye yansıması ve dolayısıyla gelir dağılımını bozmasıdır. Literatürde tersine artan oranlı olarak adlandırılan bu durum nihai tüketicinin gelir düzeyinden bağımsız ürünü tüketen herkesten aynı tutarda alınmasından mütevellittir.

Bu nedenle söz konusu ürünlere uygulanacak vergi oran ve kapsam gibi diğer düzenlemelerinin Anayasanın özellikle ölçülülük ve mülkiyet hakkının ihlali ilkelerine de aykırı olmaması da gerekmektedir. Daha basit bir ifadeyle ihdas edilecek vergilerin meşru amacının bu ilkelere aykırı düşmemesi de gerekmektedir.

### Ölçülülük İlkesi

Ölçülülük ilkesi, vergi oranlarının, faizin ya da zammın aşırı olmamasını ifade eder. Anayasamızın "*Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması*" kenar başlıklı 13'üncü maddesi "*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve **ölçülülük ilkesine aykırı olamaz**.*" şeklinde hüküm altına alınmıştır. Maddede doğrudan ölçülülükten söz edilmektedir. Ölçülülük ilkesi, Anayasa Mahkemesi'nin Esas Sayısı: 2016/16 Karar Sayısı: 2016/37 sayılı "*a) Anayasa'nın 2. Maddesine aykırılık yönünden değerlendirme*" başlıklı bir kararında[14] *"Kanun koyucu, düzenlemeler yaparken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Bu ilke ise **"elverişlilik", "gereklilik" ve "orantılılık" olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır**. "Elverişlilik", başvurulan önlemin ulaşılmak istenen amaç için elverişli olmasını, "gereklilik" başvurulan önlemin ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olmasını, "orantılılık" ise başvurulan önlem ve ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken ölçüyü ifade etmektedir. Bir kurala uyulmaması nedeniyle kanun koyucu tarafından öngörülen yaptırım ile ulaşılmak istenen amaç arasında da "ölçülülük ilkesi" gereğince makul bir dengenin bulunması zorunludur.*" şeklinde tanımlanmıştır.

Bu kapsamda ihdas edilecek vergiler ile mevcut vergilerin oran ve yapısı değiştirilirken ölçülü olmak zorunda olacağı Anayasa m.13 ile teminat altına alınmıştır.

### Mülkiyet Hakkı

Mülkiyet hakkı, "eşya üzerinde en geniş yetki sağlayan ayni haktır" (Oğuzman vd., 2012, s. 278), "içerdiği yetkiler itibariyle bazen kısmen sınırlandırılmış olsa bile, yine de hukuk düzeninin eşya üzerinde kurul-

[14] http://www.anayasa.gov.tr/Kararlar/GenelKurul/Basvuru_Karari/2016-37.pdf

masına izin verdiği en geniş, en kapsamlı, en mutlak bir hâkimiyet hakkıdır" (Eren, 2013, s. 4), "bir kimsenin başkasının hakkına ve toplum yararına zarar vermeden, Anayasa ve yasaların getirdiği esaslara uymak koşuluyla, kendisine ait olan bir şeyi dilediği gibi kullanma, kendisinden ve ürünlerinden yararlanma, tasarruf etme ve olan müdahaleleri önleme ve defetme yetkilerini kapsayan en geniş ayni haktır" (Tuğrul, 2004, s. 7) şeklinde tanımlanmıştır (Akça, 2015, s. 560).

Anayasa'nın 35'inci maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı, "Kişi hakları ve ödevleri" başlıklı ikinci bölümünde yer almaktadır. Anayasa'nın 35'inci maddesi *"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."* şeklinde hükmetmektedir.

Anayasa'nın 35'inci maddesinde mülkiyet ve miras hakkı beraber düşünülmüştür. Esasında birbirinin tamamlayıcısı olarak düşünülüp kanunlaştırılmıştır. Maddenin ilk fıkrasında geçen "herkes" kavramına da bir sınırlama getirilmemiştir. "Herkes" kavramından gerçek ya da tüzel kişilerin tamamı anlaşılmalıdır. Benzer durum Anayasanın 73'üncü maddesinin ilk fıkrasında da "herkes" kavramı kullanılmış ve benzer şekilde düşünülmüştür. 73'üncü madde de gerçek, tüzel kişi ayırımı yapılmadan madde ihdas edilmiştir. Aynı durum Anayasa'nın 10'uncu maddesinde düzenlenen "*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir*" hükmünde kullanılan "herkes" kavramı ile de kanun önünde eşitlik hedeflenmiştir.

Anayasa'nın 35'inci maddesinin ikinci fıkrası ile esasında mülkiyet hakkının sınırı belirlenmektedir. Mezkûr maddenin "*Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.*" fıkrası ile mülkiyet hakkının toplum yararına aykırı olamayacağı vurgulanmıştır. Yani kanunla ve toplum yararına ancak sınırlandırılabilir. Bu nedenle sınırlamanın ancak devlet tarafından kanunla yapılabileceğini ve ancak kamu yararıyla sınırlanacağına hükmedilmiştir. Madde hükmünün ikinci fıkrasında geçen "kamu yararı" aynı madde hükmünün üçüncü fıkrasında geçen "toplum yararı" arasında çok fark yoktur. Hatta Anayasa Mahkemesi'nin son yıllarda verdiği kararlarda iki kavram birbirinin yerine de kullanılmıştır.

Buna göre Anayasa'nın 35'inci maddesinde yer alan "*mülkiyet ve miras hakları"*nın sınırlandırılması da yine aynı maddenin iki ve üçüncü fıkralarında belirtilmiştir. Özetle bu haklar devlet tarafından kamu ve toplum yararı dışında sınırlandırılamayacaktır. Sınırlandırmanın kanunla yapılması gerekmektedir. Ancak Cumhurbaşkanı Kararı gibi bir düzenleyici işlemle de sınırlandırma yapılabilir. Bunun nedeni ise vergi ile alakalı Cumhurbaşkanı Kararlarının hareket sahası ve dayanaklarının ilgili vergi kanunu olmasındandır.

Anayasa'nın 35'inci maddesinde getirilen sınırlamalar sadece ilgili madde ile mahdut değildir. Bu anayasal düzenlemelerin aynı anda Anayasa'nın ruhu ile de çelişmemesi lazım gelmektedir. Yani herhangi bir düzenleme sosyal devlet, eşitlik, adalet, kanunilik gibi temel ilkelerle de ayrık düşünülmemelidir. Söz konusu hüküm Anayasa'nın 13'üncü maddesinde *"Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*" şeklinde düzenlenmiştir.

Özellikle mülkiyet hakkı kavramının Anayasa'nın 13'üncü maddesinde yer alan "ölçülülük" kavramı ile birlikte düşünülmelidir. Önceki kısımlarda bahsedilen ölçülülük ilkesinin özellikle orantılılık unsurunun bu anlamda zedelenmesi durumunda mülkiyet hakkının ihlali de gündeme gelecektir.

## Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Türkiye'de uygulanan Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) ve günah vergilerinin tarihsel gelişimi, ekonomik ve sosyal etkileri kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, söz konusu vergilerin yalnızca devlet bütçesine gelir sağlamakla sınırlı kalmadığını; aynı zamanda halk sağlığını iyileştirme, tüketim davranışlarını yönlendirme ve toplumsal refahı artırma hedeflerine yönelik araçlar olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

Bu özel vergi türlerinin Türkiye bağlamında uygulanmasının altında yatan temel amaç, kamu mali kaynaklarını önemli ölçüde güçlendirmek ve aynı zamanda toplumun genel sağlığını korumaktır; bu, tüketici davranışlarını kamu refahına elverişli bir şekilde etkileyerek ve şekillendirerek elde edilir. 2024 yılı veri tahminlerine göre, alkollü içecek tüketiminde% 5'lik kayda değer bir düşüş ve tütün tüketiminde %10'luk daha belirgin bir azalma, bu vergilerin tüketici satın alma alışkanlıkları ve davranışları üzerindeki caydırıcı etkilerinin ikna edici kanıtıdır.

ÖTV ve günah vergileri, tütün ve alkol gibi ürünlerin tüketiminde istatistiksel olarak anlamlı azalmalar sağlarken, özellikle dar gelirli gruplar üzerinde ciddi bir mali yük oluşturmuştur. Bu durum, vergilerin sosyal adalet ilkesiyle olan uyumunu tartışmaya açmakta ve Anayasa'nın **gelir dağılımında adalet** ve **ölçülülük** ilkeleri ile doğrudan ilişkilendirilmektedir. Vergilerin regresif doğası, düşük gelir gruplarının vergi yükünü artırarak, ekonomik eşitsizliklerin daha da derinleşmesine neden olmuştur.

Bulgular ayrıca, vergi oranlarındaki artışların uzun vadede üretim ve istihdam üzerinde daraltıcı etkiler yarattığını göstermektedir. Özellikle tütün ve alkol sektörlerinde üretim kapasitesinin daraldığı, buna bağlı olarak da iş kayıplarının yaşandığı görülmektedir. Bu etkiler, vergi politikalarının yalnızca mali değil, aynı zamanda sektörel ve makroekonomik etkilerinin de dikkatle değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Makale boyunca yapılan analizler, günah vergilerinin kısa vadede tüketim azaltımı sağlasa da, uzun vadede satın alma gücündeki artışlar ve alternatif ürün tüketimi nedeniyle etkinliğinin sınırlı kalabileceğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla, bu tür vergilerin halk sağlığı hedefleri doğrultusunda başarılı olabilmesi için yalnızca fiyat mekanizması ile sınırlı kalınmaması, destekleyici politikalarla (kamu bilgilendirme kampanyaları, önleyici sağlık programları) desteklenmesi gerektiği açıktır.

Anayasal perspektiften bakıldığında ise, mevcut uygulamaların **ölçülülük** ve **mülkiyet hakkı** ilkeleri çerçevesinde gözden geçirilmesi gerekmektedir. Vergilendirme yoluyla halk sağlığının korunması meşru bir amaç olmakla birlikte, bireylerin temel hak ve özgürlükleri üzerinde orantısız yük oluşturmaması, devletin pozitif yükümlülükleri arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye'de ÖTV ve günah vergilerine ilişkin mevcut politikaların:

- **Gelir adaletini gözeten bir yapıya kavuşturulması**,
- **Vergi oranlarının sosyal etki analizi yapılmadan artırılmaması**,
- **Halk sağlığı hedeflerine ulaşmak için vergilendirmenin yanına eğitim ve bilinçlendirme programlarının eklenmesi**,
- **Üretim ve istihdam üzerindeki olumsuz etkilerin hafifletilmesi için sektörel teşvik mekanizmalarının geliştirilmesi**,
- **Anayasal ilkeler çerçevesinde vergi reformlarının tasarlanması** gerekliliği açık bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda gelecekte izlenecek mali politikaların, ekonomik büyüme ile sosyal refah arasında daha güçlü ve dengeli bir ilişki kuracak biçimde şekillendirilmesi önem arz etmektedir. Aksi takdirde, kısa vadeli gelir artışları elde edilirken uzun vadede toplumsal eşitsizliklerin artması ve sosyal dengenin bozulması gibi ciddi sonuçlarla karşı karşıya kalınması kaçınılmaz olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarım- M.B., T.B.; Veri Toplama- T.B., M.B., Veri Analizi/Yorumlama- M.B., T.B.; Yazı Taslağı- M.B., T.B.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- M.B., T.B.; Son Onay ve Sorumluluk- M.B., T.B.
Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review Externally peer-reviewed.
Author Contributions Conception/Design of Study- M.B., T.B.; Data Acquisition- T.B., M.B.; Data Analysis/Interpretation- M.B., T.B.; Drafting Manuscript- M.B., T.B.; Critical Revision of Manuscript- M.B., T.B.; Final Approval and Accountability- M.B., T.B.
Conflict of Interest The authors have no conflict of interest to declare.
Grant Support The authors declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri
Author Details

Murat Batı (Prof. Dr.)
[1] Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ali Fuad Başgil Hukuk Fakültesi Mali Hukuk Ana Bilim Dalı. Samsun, Türkiye
0000-0003-3615-6851 murat.bati@omu.edu.tr

Turgay Bozoğlu (Dr., E. Baş Hesap Uzmanı, Yeminli Mali Müşavir)
[2] Ankara Türkiye
0009-0002-1013-4099

## Kaynakça | References

Ammal, K. E. (2024). Sin tax strategies and sustainable health financing: A global scenario. *South Eastern European Journal of Public Health*, 625-630. https://doi.org/10.70135/SEEJPH.VI.1966

Akça, K. (2015). Anayasa mahkemesi kararlarında mülkiyet hakkı. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6*(3), 543-596.

Ardıç, O. P., Erus, B., & Soydan, G. (2010). An evaluation of ındirect taxes in Turkey. *Economics Bulletin*.

Badii, J. (2024). Increasing excise duty on tobacco products: Implication for the economy and/or individuals. https://doi.org/10.31235/OSF.IO/8WR6P

Batı, M. (2023). *Vergi reformları ve öneriler*. Türkiye Barolar Birliği Yayınları.

Batı, M. (2024). *Vergi hukuku* (Genel Hükümler) (4. Baskı). Seçkin Yayınları.

Batı, M. (2023, 20 Ocak). *ÖTV'nin tarihsel seyri; ilk taşı atan ne kadar masum(du)!* T24. https://t24.com.tr/yazarlar/murat-bati/otv-nin-tarihsel-seyri-ilk-tasi-atan-ne-kadar-masum-du,38317#google_vignette

Berezvai, Z., Vitrai, J., Tóth, G., Brys, Z., Bakacs, M., & Joó, T. (2024). Long-term impact of unhealthy food tax on consumption and the drivers behind: A longitudinal study in Hungary. *Health Policy*, *146*, 1-8. https://doi.org/10.1016/J.HEALTHPOL.2024.105098

Beşer, B., & Aşkan, H. (2019). Türkiye'de sigara bağımlılığını azaltmada sigara vergilerinin etkisi. *Strategic Public Management Journal*, *5*(9), 65-78. https://doi.org/10.25069/SPMJ.505003

Calva Vega, Y. G., Erazo Yépez, M. G., Cañizares Galarza, F. P., & Montece Giler, S. A. (2023). Evaluation of the knowledge on the special tax to the consumption in mototaxi's operators of the canton St. Domingo, Ecuador. *Salud, Ciencia y Tecnologia - Serie de Conferencias*, *2*. https://doi.org/10.56294/SCTCONF20231054

Cetinkaya, V., & Marquez, P. V. (2017). *Tobacco taxation in Turkey: An overview of policy measures and results*. World Bank Group. https://doi.org/10.1596/26387

Çiçek, U. (2023). Günah vergisi perspektifinden Türkiye'de ÖTV uygulamaları. E. B. Biçer & O. Şanlı (Ed.), *Sosyal, İnsan ve İdari Bilimlerde Güncel Yaklaşımlar 1* (ss. 1031-1048). Duvar Yayınları. https://www.researchgate.net/publication/377446770

Demir, İ. C., & Balkı, A. (2023). Is the excise tax perceived as an externality tax? An empirical study on Turkey. *Ege Akademik Bakis (Ege Academic Review)*, *23*(2), 332-340. https://doi.org/10.21121/EAB.1165418

Edmiston, K. D., & Bird, R. M. (2007). Taxing consumption in Jamaica. *Public Finance Review*, *35*(1), 26-56. https://doi.org/10.1177/1091142106292498

Eren, F. (1974). *Mülkiyet hukuku* (A. Recai Seçkin'e Armağan). AÜHF Yayınları.

Freebairn, J. (2010). Special taxation of alcoholic beverages to correct market failures*. *Economic Papers*, *29*(2), 200-214. https://doi.org/10.1111/J.1759-3441.2010.00063.X

GİB. (t.y.). GSYH, genel bütçe vergi gelirleri ve vergi yükü. Gelir İdaresi Başkanlığı. https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_2.xls.htm

Gider Vergileri Kanunu. (1956, 23 Temmuz). *Resmî Gazete* (Sayı:9362). https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9362.pdf

Jensen, A., Gadenne, L., & Bachas, P. (2020). *Informality, consumption taxes and redistribution* (IFS Working Paper W20/14). https://doi.org/10.1920/WP.IFS.2020.1420

Kiesel, K. (2024, 2 Ağustos). Soda taxes can't reverse the obesity epidemic. *Knowable Magazine*. https://doi.org/10.1146/KNOWABLE-020824-2

Kim, K. (2022). Using dynamic common correlated effects approach to analyze the role of sin taxes in short- and long-term fiscal surplus across US states. *Public Budgeting and Finance*, *42*(2), 255-278. https://doi.org/10.1111/PBAF.12313

Lacaza, R. M., & Estrada, M. A. G. (2024). The effect of tax-based price increases on cigarette and fermented liquor consumption: Evidence from tax reform laws in the Philippines. *World Medical and Health Policy 16*(4), 547-557. https://doi.org/10.1002/WMH3.615

Martinez-Vazquez, J., Moreno-Dodson The, B., Bank, W., Vulovic, V., Martinez-Vazquez, J., & Moreno-Dodson, B. (2012). The Impact of Tax and Expenditure Policies on Income Distribution: Evidence from a Large Panel of Countries. *Social Science Research Network*, *200*(1), 95-130. https://doi.org/10.2139/SSRN.2188608

Miracolo, A., Sophiea, M., Mills, M., & Kanavos, P. (2021). Sin taxes and their effect on consumption, revenue generation and health improvement: a systematic literature review in Latin America. *Health Policy and Planning*, *36*(5), 790-810. https://doi.org/10.1093/HEAPOL/CZAA168

Naslia, F. A. P., & Yulianti, Y. (2024). Tax fairness and public perception: A comparative literature review. *Advances in Taxation Research*, *2*(2), 97-108. https://doi.org/10.60079/ATR.V2I2.294

Nesbit, T. M. (2018). Excise taxation and product quality substitution. Social Science Research Network. A. Hoffer ve T. Nesbit (Ed.), *For Your Own Good: Taxes, Paternalism, and Fiscal Discrimination in the Twenty-First Century* (ss. 143-165). Mercatus Center at George Mason University. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3171190

OECD. (2024). *Statistiques des recettes publiques 2024: Les taxes sur les produits nocifs pour la santé dans les pays de l'OCDE*. OECD. https://www.oecd.org/fr/publications/statistiques-des-recettes-publiques-2024_2ea729a7-fr.html

Oğuzman, K., Seliçi, Ö., & Oktay Özdemir, S. (2012). *Eşya hukuku*. Filiz Kitabevi.

Oktar, K. (2020). *Özel tüketim vergisi*. Yeni e-konomi Yayını.

Önder, Z., & Yürekli, A. A. (2016). Who pays the most cigarette tax in Turkey. *Tobacco Control*, *25*(1), 39-45. https://doi.org/10.1136/TOBACCOCONTROL-2014-051639

Özel Tüketim Vergisi Kanunu. (2002, 12 Haziran). *Resmî Gazete* (Sayı:24783). https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2002/06/20020612.htm#1

Paraje, G. R., Jha, P., Savedoff, W., & Fuchs, A. (2023). Taxation of tobacco, alcohol, and sugar-sweetened beverages: Reviewing the evidence and dispelling the myths. *BMJ Global Health*, *8*(8), 1-10. https://doi.org/10.1136/BMJGH-2023-011866

Rees-Jones, A., & Rozema, K. (2019). *Price isn't everything: Behavioral response around changes in sin taxes* (NBER Working Paper 25958). https://doi.org/10.2139/SSRN.3205688

Sandalcı, U., & Sandalcı, İ. (2018). Türkiye'de günah vergileri kapsamında özel tüketim vergisi uygulaması ve etkinliği. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *4*(4), 1-14.

Sarjana, S. P., & Adrison, V. (2024). The impact of multi-tiered specific excise tax systemon the creation of new tobacco brands in Indonesia: Public health implications. *Journal of Tax Reform*, *10*(2), 397-416. https://doi.org/10.15826/JTR.2024.10.2.175

Seidman, L. (2013). Overcoming the fiscal trilemma with two progressive consumption tax supplements. *Public Finance Review*, *41*(6), 824-851. https://doi.org/10.1177/1091142113499396

Snowdon, C. (2021). *Of course sin taxes are regressive*. Institute of Economic Affairs Current Controversies 63. https://doi.org/10.2139/SSRN.3853609

Srivastava, H. S., Singh, G., & Kaushik, A. K. (2024). Social norms and consumption tax evasion: Unpacking passive consumer participation. *International Journal of Sociology and Social Policy, 45*(3/4) 411-428. https://doi.org/10.1108/IJSSP-06-2024-0258

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı. (t.y.). Bütçe gerçekleşmeleri. www.hmb.gov.tr

Tuğrul, S. (2004). *Kamu hukuku açısından mülkiyet hakkı ve sınırlandırılması*. Kazancı Kitap.

Zhang, D. (2022). Consumption tax reform in accelerating the establishment of a new development paradigm. *China Finance and Economic Review*, *11*(2), 117-128. https://doi.org/10.1515/CFER-2022-0013